

PHÁT TRIỂN CÂY DƯỢC LIỆU SA NHÂN TÍM THÔNG QUA MỘT DỰ ÁN THUỘC CHƯƠNG TRÌNH NÔNG THÔN MIỀN NÚI

Năm 2017, Công ty Cổ phần trang trại dược liệu Liên Sơn đã được phê duyệt thực hiện dự án “Ứng dụng tiến bộ khoa học và công nghệ (KH&CN) xây dựng mô hình trồng cây Sa nhân tím (*Amomum longiligulare* T.L. Wu) theo tiêu chuẩn GACP nhằm tạo vùng nguyên liệu cho sản xuất tại huyện Khánh Vĩnh, tỉnh Khánh Hòa” (thuộc Chương trình nông thôn miền núi). Kết quả bước đầu của dự án đã khẳng định đây là hướng đi đúng, góp phần tăng thu nhập, tạo ra thói quen ứng dụng tiến bộ KH&CN vào sản xuất cho bà con nông dân; là tiền đề quan trọng để tỉnh Khánh Hòa phát triển cây dược liệu mới dưới tán rừng, góp phần bảo vệ rừng đầu nguồn; thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu cây trồng theo hướng hiệu quả, bền vững và đáp ứng nhu cầu nguồn cung dược liệu.

Một loại dược liệu có giá trị kinh tế cao

Sa nhân tím (*Amomum longiligulare* T.L. Wu) thuộc họ Zingiberaceae, có quả được sử dụng làm thuốc, hương liệu, gia vị..., đã trở thành hàng hóa được buôn bán ở khu vực châu Á từ xa xưa. Ngày nay, do sự phát triển của sản phẩm hương liệu và mỹ phẩm trên thế giới, nhu cầu sử dụng tinh dầu và quả Sa nhân ngày càng tăng. Ở Việt Nam, Sa nhân phân bố rộng, có thể gặp ở các rừng thường xanh, mưa ẩm trong cả nước. Nguồn Sa nhân của nước ta trước đây chủ yếu là do người dân đi thu hái trong tự nhiên nên đã dần cạn kiệt. Trước nhu cầu lớn của thị trường, một số địa phương có sự phân bố tự nhiên của Sa nhân đã tiến hành nghiên cứu xây dựng vùng trồng nguyên liệu cho loài dược liệu này như: Quảng Nam, Phú Yên, Khánh Hòa, Bình Định, Bình Phước, Hòa Bình, Thái Nguyên, Sơn La...

Giá Sa nhân trên thị trường thế giới ngày một tăng cao (150.000 đồng/kg vào năm 2009, lên 300.000 đồng/kg vào năm 2013 và 500.000 đồng/kg vào năm 2016). Mặc dù các tỉnh ven biển Nam Trung Bộ, Tây Nguyên là những nơi có sinh thái phù hợp để phát triển cây Sa nhân thành vùng sản xuất hàng hóa, nhưng do phần lớn các mô hình trồng Sa nhân đều được thực hiện và phát triển trong nông hộ nên gặp nhiều

Quả Sa nhân tím.

khó khăn trong phát triển mở rộng diện tích cũng như ứng dụng tiến bộ kỹ thuật trong trồng trọt nhằm đem lại hiệu quả cao.

Chính vì vậy, Công ty Cổ phần trang trại dược liệu Liên Sơn (Khánh Hòa) đã đề xuất và được phê duyệt thực hiện dự án: “Ứng dụng tiến bộ KH&CN xây dựng mô hình trồng cây Sa nhân tím (*Amomum longiligulare* T.L. Wu) theo tiêu chuẩn GACP nhằm tạo vùng nguyên liệu cho sản xuất tại huyện Khánh Vĩnh, tỉnh Khánh Hòa”.

Trồng Sa nhân theo tiêu chuẩn GACP

Để phát triển sản xuất ở quy mô công nghiệp cũng như nâng cao chất lượng và giá trị của sản phẩm, dự án xác định phải ứng dụng đồng bộ các tiến bộ KH&CN trong trồng Sa nhân, từ khâu nhân giống đến kỹ thuật trồng thâm canh, chế biến... nhằm nâng cao năng suất và chất lượng cây dược liệu này. Việc trồng cây dược liệu theo tiêu chuẩn GACP đã trở nên cấp bách cho công nghiệp dược và là điều kiện không thể thiếu trong sản xuất thuốc chữa bệnh ở nước ta hiện nay. Chính vì

Cây Sa nhân tím phân bố rộng ở vùng rừng thường xanh, mưa ẩm.

vậy, dự án đã lựa chọn quy trình trồng Sa nhân tím theo tiêu chuẩn GACP-WHO - "Thực hành tốt trồng và thu hái cây thuốc" theo khuyến cáo của Tổ chức Y tế thế giới: có nguồn gốc rõ ràng và chính xác về mặt phân loại thực vật; chỉ thu hái khi đạt tiêu chuẩn chất lượng theo quy định, sạch, không lẫn tạp chất; không gây tác động xấu đến môi trường, nguồn nước trong khu vực; tuân thủ pháp luật và các quy định của địa phương về trồng và khai thác tài nguyên thiên nhiên; áp dụng trong trồng, thu hái, chế biến, đóng gói, vận chuyển dược liệu nhằm đảm bảo cung cấp nguồn nguyên liệu thực vật làm thuốc có chất lượng tốt nhất và hiệu lực chữa bệnh cao nhất.

Dự án đã tiếp nhận các quy trình của 2 tổ chức hỗ trợ công nghệ (Trung tâm Nghiên cứu trồng và chế biến cây thuốc Hà Nội và Công ty TNHH dược phẩm Liên Sơn): quy trình kỹ thuật nhân giống Sa nhân tím; quy trình kỹ thuật trồng thâm canh Sa nhân tím theo GACP; quy trình kỹ thuật thu hái, sơ chế và bảo quản dược liệu Sa nhân tím theo GACP. Hoàn thiện hồ sơ, tài liệu các quy trình quản lý theo tiêu chuẩn GACP đối với cây Sa nhân tím với 11 quy trình: quản lý giống Sa nhân tím; quản lý đất sản xuất dược liệu Sa nhân tím; quản lý nước sản xuất dược liệu Sa nhân tím; quản lý phân bón sản xuất dược liệu Sa nhân tím; quản lý hóa chất - thuốc bảo vệ thực vật; chăm sóc Sa nhân tím...

Ngoài việc kế thừa các kết quả nghiên cứu về nhân giống và trồng Sa nhân tím trong nước, dự án còn tham khảo và nghiên cứu áp dụng công nghệ tiên tiến trong trồng Sa nhân cho năng suất cao tại Trung Quốc. Công nghệ này được áp dụng trong canh tác dựa trên đặc điểm cấu tạo hoa, phương

thức thụ phấn của hoa Sa nhân tím, đưa ra các biện pháp trồng theo sườn đông để nhận được gió đông từ biển thổi vào (do hoa Sa nhân nở vào buổi sáng) và nuôi ong lấy mật giúp tỷ lệ đậu quả Sa nhân cao hơn 30-50% so với không nuôi ong.

Kết quả bước đầu

Dự án được thực hiện theo một quá trình khép kín, từ việc nhân giống đến sơ chế và tiêu thụ sản phẩm; các giải pháp về mặt bằng, đào tạo, tổ chức sản xuất, kiểm tra, đánh giá chất lượng sản phẩm, thị trường tiêu thụ, nguồn vốn cũng được tiến hành đồng bộ.

Hiện nay, dự án đã xây dựng được mô hình sản xuất giống Sa nhân tím với vườn ươm nhân giống: 5.000 m², vườn ươm huấn luyện cây con: 2.000 m², vườn ươm giống gốc và vườn cây mẹ: 3.000 m²; đang tiến hành xây dựng mô hình trồng Sa nhân tím với diện tích 30 ha, trong đó có 20 ha đạt tiêu chuẩn GACP; đào tạo, tập huấn và chuyển giao kỹ thuật. Nhìn chung, các mô hình và nội dung công việc đều đáp ứng được các yêu cầu, tiêu chí đặt ra của dự án.

Đánh giá về hiệu quả kinh tế của dự án, đại diện tổ chức chủ trì thực hiện dự án cho biết: Sa nhân tím là một cây dược liệu cho thu nhập thường xuyên và ổn định trong 8-10 năm; sau 2 năm đầu cây bắt đầu cho quả, sau 5 năm, cây cho năng suất quả ổn định. Chính vì vậy, để đánh giá cụ thể về giá trị kinh tế dự án mang lại sẽ cần có thêm thời gian. Tuy nhiên, trên cơ sở áp dụng các quy trình công nghệ được chuyển giao thì cây Sa nhân tím sẽ cho thu nhập ổn định vào năm thứ 3 với lợi nhuận khoảng 40 triệu đồng/ha, cao hơn so với cây ngô (11,3 triệu đồng), cây lạc (18,2 triệu đồng), cây lúa (12 triệu

đồng), đậu tương (13,7 triệu đồng), bạch đàn (8,4 triệu đồng) được trồng trên địa bàn.

Như vậy, trồng cây Sa nhân tím sẽ tạo ra thu nhập đáng kể cho người dân so với các cây trồng khác; tạo thói quen ứng dụng tiến bộ KH&CN vào sản xuất cho bà con nông dân. Dự án thành công sẽ tạo ra tiền đề quan trọng để tỉnh Khánh Hòa phát triển cây dược liệu mới dưới tán rừng, trong đó mở rộng cây Sa nhân tím 50-100 ha vào năm 2020. Bên cạnh đó, dự án góp phần bảo vệ rừng đầu nguồn, thúc đẩy chuyển dịch cơ cấu cây trồng theo hướng tăng thu nhập, phát triển lâm nghiệp bền vững; đáp ứng nhu cầu nguồn cung dược liệu làm thuốc chữa bệnh cho người dân, bảo vệ sức khỏe cộng đồng.

Để cập đến việc nhân rộng và phát triển cây Sa nhân tím trên địa bàn tỉnh Khánh Hòa và những tỉnh lân cận có điều kiện tự nhiên tương tự, ông Nguyễn Đức Bình - Chủ nhiệm dự án khẳng định hoàn toàn khả thi vì một số lý do sau:

Thứ nhất, Công ty Cổ phần trang trại dược liệu Liên Sơn tiếp tục sản xuất cây giống, sẵn sàng chuyển giao công nghệ cho các hộ nông dân có nhu cầu trồng Sa nhân tím ở địa phương và các tỉnh lân cận.

Thứ hai, trong khi thực hiện dự án, các hoạt động đào tạo, tập huấn đều có sự tham gia của cán bộ lãnh đạo quản lý, các hộ nông dân quan tâm của các xã lân cận, vì vậy sau khi kết thúc dự án, Sở KH&CN, Sở Nông nghiệp và Phát triển nông thôn, UBND huyện, xã hoàn toàn có khả năng tổ chức triển khai nhân rộng mô hình sang các xã, huyện khác trong tỉnh.

Thứ ba, các doanh nghiệp dược phẩm có nhu cầu rất lớn về Sa nhân tím. Trước mắt cũng như lâu dài, Công ty TNHH dược phẩm Liên Sơn sẵn sàng hợp tác thu mua sản phẩm Sa nhân tím cho người dân tại vùng triển khai dự án.

VVH